

«Взаємний вплив культур на прикладі єврейської школи міста Житомира»

Автор:

Іщук Єлізавета Сергіївна, учениця 10-Г класу Відокремленого підрозділу «Науковий ліцей» Державного університету «Житомирська політехніка»

Науковий керівник:

Климчук Олег Юрійович, учитель історії Відокремленого підрозділу «Науковий ліцей» Державного університету «Житомирська політехніка»

Завдання дослідження:

Актуальність теми:

1. Вивчити історію єврейської громади та школи в Житомирі

2. Дослідити традиції, свята та особливості єврейської школи

3. Знайти конкретні приклади культурного взаємовпливу

4. Провести власне дослідження (відвідати школу, взяти інтерв'ю з ученицями та директором)

5. Узагальнення матеріалів

Україна — багатонаціональна держава, де протягом століть поруч жили українці, євреї, поляки, чехи, німці та інші народи. Культури не існують ізольовано — вони постійно взаємодіють і взаємно збагачуються. Єврейський лицей Житомира є живим прикладом такої взаємодії: зберігаючи традиції, він водночас є невід'ємною частиною українського міського життя

Мета дослідження:

Проаналізувати вплив єврейського лицейу на культурний простір Житомира та дослідити процеси взаємодії й взаємозбагачення української та єврейської культур

Історичні передумови формування єврейської громади

Перші згадки про євреїв на території України датуються IX століттям. Єврейська громада Житомира має багатовікову історію та існує вже кілька сотень років

Рис 1. Хоральна (Купецька) синагога в місті Житомирі наприкінці 18 століття

<https://share.google/6td3JMGaJDiciW7P4>

На початку ХХ ст. в місті діяло 52 синагоги та молитовні будинки. Синагоги об'єднували людей не лише для молитви, а й ставали осередками спілкування та самоорганізації за професійною ознакою — ремісників, торговців, кантоністів.

У Житомирі також працювала друкарня братів Шапіро — одна з лише двох у всій тодішній Російській імперії, що мали офіційний дозвіл на друк єврейських релігійних книг. (Зі слів Аліни Табаченко)

Багатонаціональний склад населення Житомира

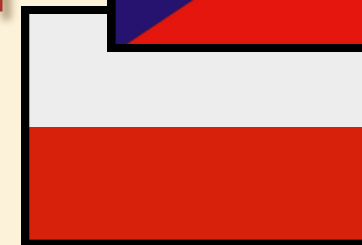
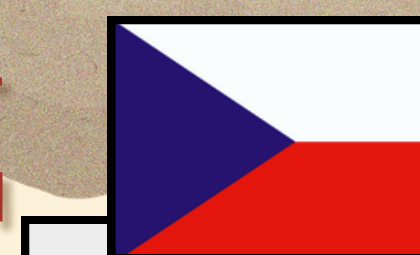

Рис. 2. Ортодоксальна Синагога

<https://www.youtube.com/watch?v=olMmFa10q6M>

Рис. 3. Семінарійський костел Святого Йоана <https://vandrivka.com.ua/seminarijskij-kostel-svyatogo-joana-z-dukli-m-zhitomir/>

Протягом століть Житомир формувався як багатонаціональне місто, у якому **перепліталися долі українців, євреїв, поляків, чехів та представників інших народів.**

Справжнім символом цієї єдності є **Майдан Соборний** — місце, де поруч стоять святині різних вірувань: **Свято-Преображенський собор, Костел Святого Йоана та Ортодоксальна синагога Житомира.**

Особливе місце в історії міста посідає те, що Житомир став одним із перших міст на українських землях, яке отримало **Магдебурзьке право**. Це свідчить про його важливу роль у становленні традицій міського самоврядування, свободи та відповідальності громади.

(за матеріалами інтерв'ю з Аліною Табаченко)

«Жоден народ не може існувати самотійно — розвиток можливий лише у взаємодії з іншими. Тому основою співжиття має бути толерантність і взаємна повага».

– директор ліцею «Ор Авнер»,
Аліна Табаченко

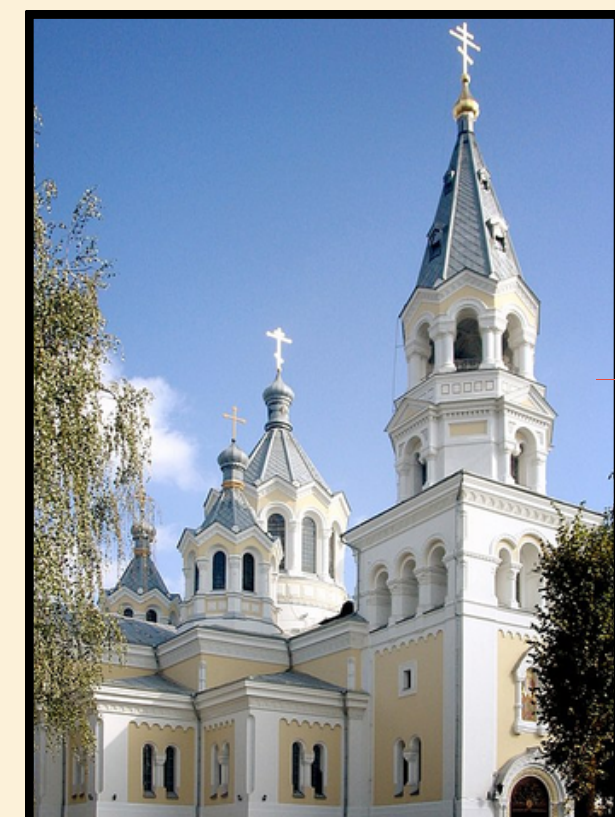
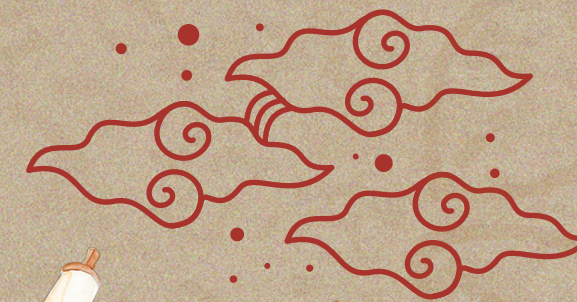

Рис. 4. Свято-Преображенський кафедральний собор <https://travels.in.ua/,/object/730>

Вплив єврейської культури на українське суспільство

Мовний вплив

- Слова «субота» та «Єрусалим» мають біблійне (єврейське) походження
- Вони увійшли в українську мову через грецький переклад Тори — Септуагінту
- Це свідчить про давні культурні й релігійні контакти

Музичні традиції

- Єврейські нігуни подібні до українських коломийок за мелодикою та ритмом
- Подібність сформувалася внаслідок тривалого співжиття народів, приклад взаємного культурного впливу

Соціально-культурні зв'язки

- Україно-єврейські шлюби сприяли поєднанню традицій
- Взаємодія відбувалася на рівні побуту, свят і сімейних обрядів, формувався спільний культурний простір

Фольклорні взаємовпливи

- Пісня «Ах ти, Дурій Марко...» має єврейське походження
- Виконувалась українською мовою у народному середовищі
- Існують її варіанти їдишем та івритом

Сучасність

- Єврейські релігійні тексти активно перекладаються українською мовою
- Зокрема: сідурі, Тегілім, класичні релігійні праці
- Це сприяє збереженню та популяризації єврейської культури та традицій в Україні

Єврейська громада у ХХ столітті: між репресіями та збереженням ідентичності

Євреїв таємно охрещували, забороняли мову, переселяли в інші регіони.

Кантоністи — хлопчиків від 13 років (іноді з 8-9) забирали в армію на 25 років з метою повного відриву від єврейської ідентичності, насильно охрещували та змушували їсти некошерну їжу

Рукописні календарі, молитовники — люди робили ризикуючи свободою, щоб зберегти традиції і пам'ять.

До середини 1980-х років у СРСР відкрито зберігати свої релігійні й національні традиції було майже неможливо — вони суворо контролювалися та обмежувалися державою.

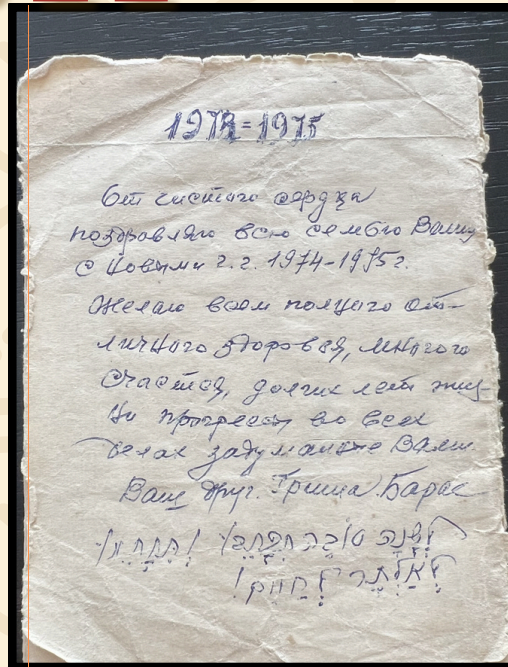

Рис 5. Таємний рукописний календар 1973-1975 написаний Григорієм Базаром

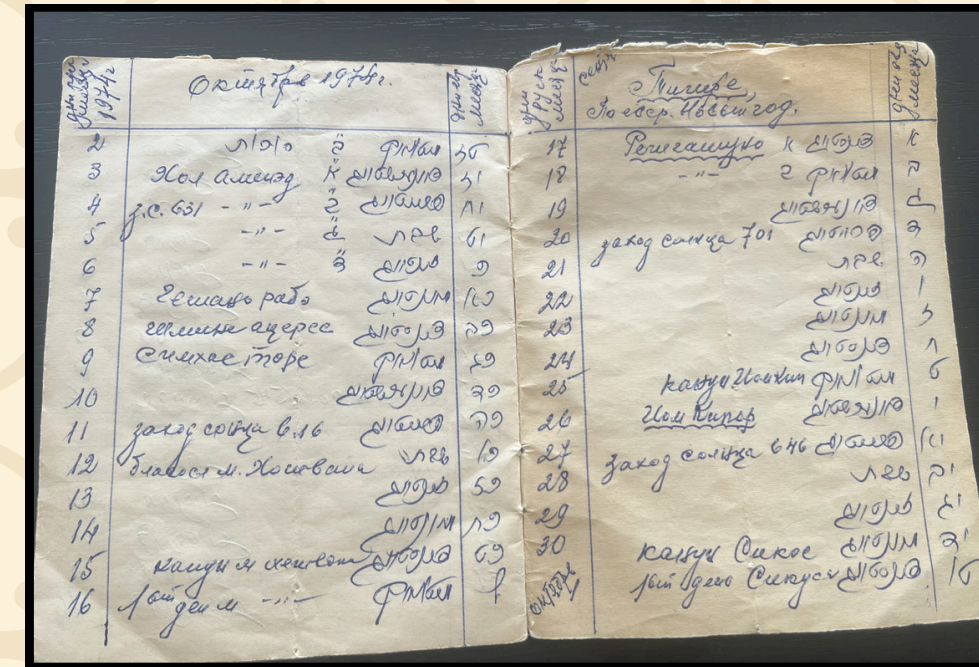

Рис 6. Фото сторінки рукописного календаря (дата і назви свят)

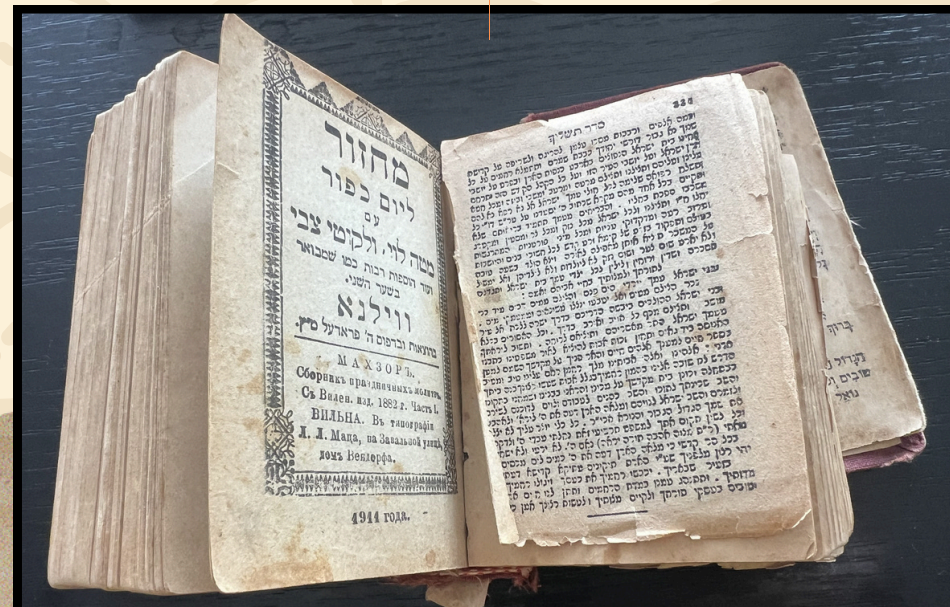

Рис 7. Молитовник 1911 року надрукована у Вільносі

Рис 8. Молитовник 1917 року надрукована у Варшаві

Трагедія Голокосту

Голокост — це організоване нацистською Німеччиною **масове знищення євреїв** під час Другої світової війни, що є геноцидом. У цей період було вбито близько **6 мільйонів євреїв**, а також представників інших груп **через їхню національність та ідентичність**.

Рис 11. Кладовище, на якому поховані розстріляні жителі села П'ятка

Рис 9. Масові розстріли жертв Голокосту <https://share.google/0SnAJ2gCq5LxbEIM7>

Трагедія на Житомирщині

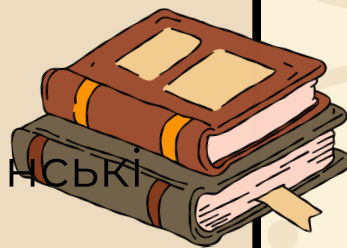
- У селі П'ятка (Чуднівський район) на єврейському кладовищі було розстріляно 169 мешканців — останніх євреїв цього села
- Ця подія є прикладом знищення цілих громад на місцевому рівні

Спротив і боротьба

- Євреї були не лише жертвами, а й чинили активний опір
- На території Житомирської області діяли єврейські партизанські загони

Дослідження та пам'ять

- Про ці події написала учениця ліцею «Ор Авнер» у науковій роботі
- Її дослідження було відзначене в Яд Вашем (Ізраїль) — перша премія серед понад 50 єврейських шкіл країн СНД і Балтії (за матеріалами інтерв'ю з Аліною Табаченко)

37	Володимир Цук	37
38	Володимир Цук	4
39	Володимир Цук	2
40	Володимир Цук	1
41	Володимир Цук	1
42	Володимир Цук	3
43	Володимир Цук	3
44	Володимир Цук	2
45	Володимир Цук	5
46	Володимир Цук	2
47	Володимир Цук	1
169		

Рис 12. Список розстріляних жителів села П'ятка (169 осіб, 47 прізвищ)

Рис 10. Ув'язненні за колючим дротом у таборі під час Голокосту <https://share.google/images/sVV9ilcgN4ZwSbMa2>

Приватний ліцей «Ор Авнер»

Єврейський ліцей бере свій **початок у 1997 році**. Він пройшов шлях від невеличкої початкової школи до загальноосвітнього сучасного ліцею, у якому навчаються учні з 1 по 11 клас. Наразі в закладі здобуває освіту **21 учень в очному форматі**.

Ліцей було **засновано благодійним фондом**, представником якого є рабин Шломо Вільгельм. Сьогодні заклад очолює **директорка Аліна Табаченко**

Єврейська громада, з якою пов'язаний ліцей, нині налічує близько 240 осіб

Рис 16. Аліна Табаченко – директор приватного ліцею «Ор Авнер» <https://www.facebook.com/share/1H8P2JevSc/?mibextid=wwXlfr>

Рис 14. Приватний ліцей «Ор Авнер» <https://share.google/xFTgj4ddGKTHkMdch>

Рис 15. Урочисте святкування ліцеї <https://share.google/uACJT VmcoMXupCP5B>

Соціальні мережі ліцею:

<https://www.facebook.com/share/1NaehowKR4/?mibextid=wwXlfr>

Рис 13. Шломо Вільгельм – Головний рабин Житомира та Західної України <https://www.elitukraine.com/aspt/vilgelm-shlomo-/?lang=ua>

За словами Аліни Табаченко, **відродження громади розпочалося на початку 1990-х років із приїздом рабина Шломо Вільгельма**.

Традиції школи

Хвилина мовчання: Директор ліцею розповіла, що о 9:00 в Україні — загальнонаціональна хвилина мовчання. Оскільки діти ліцею приїздять пізніше, школа ввела власну традицію: після першого уроку всі збираються в залі і разом вшановують пам'ять загиблих захисників.

Молитва і подяка за їжу: День у школі починається з ранкової молитви після першого уроку. Перед їжею і після неї діти обов'язково вголос дякують Всевишньому. «Щоб Всевишній не забув про нас, що сьогодні кожен із нас отримав для себе щось корисне», — зазначила Аліна Табаченко.

Єврейський ліцей є не лише освітнім закладом, а й важливим осередком збереження культури та традицій. Він показує, що взаємодія різних народів сприяє розвитку, формує толерантність і взаємну повагу.

Шабат: П'ятниця в школі є коротким днем, бо з заходом сонця починається Шабат. У Шабат не можна користуватися телефоном, планшетом, запалювати світло, готувати їжу — 39 видів робіт заборонено. Директор підмітила: «Уяви собі: на добу забрати телефон — це дуже важко. Але наші діти з традиційних сімей дійсно це роблять».

Бар-міцва: у 13 років хлопчик проходить Бар-міцву — свято народження нової відповідальної людини. Це не означає дозволу одружуватись, як думають багато людей, а означає, що дитина переходить у стан дорослості і повної відповідальності за свої вчинки. У дівчат це відбувається на рік раніше — у 12 років (Бат-міцва).

Свято першої стрижки:

Заступниця розповіла, що до трьох років хлопчиків не стрижуть. Коли хлопчику виповнюється три роки, це велике сімейне свято першої стрижки. Саме під час візиту до школи готувались до такого свята — у внука рабина громади.

Ліцейний музей «Пам'ять»

Януш Корчак — ЖИТТЯ ПОДВИГ

Відомий польський лікар, педагог, письменник, єврейського походження.

Коли дітей вели до табору смерті в Трєблінці, він відмовився від порятунку і пішов разом із ними.

За легендою із слів пані Аліни: «Солдат впізнав його і сказав: «Ви можете йти, я вас відпущу.» Корчак відповів: «Я залишаюся разом із дітьми.»

«Ось така історія — життя, смерть, жертва, любов, толерантність»

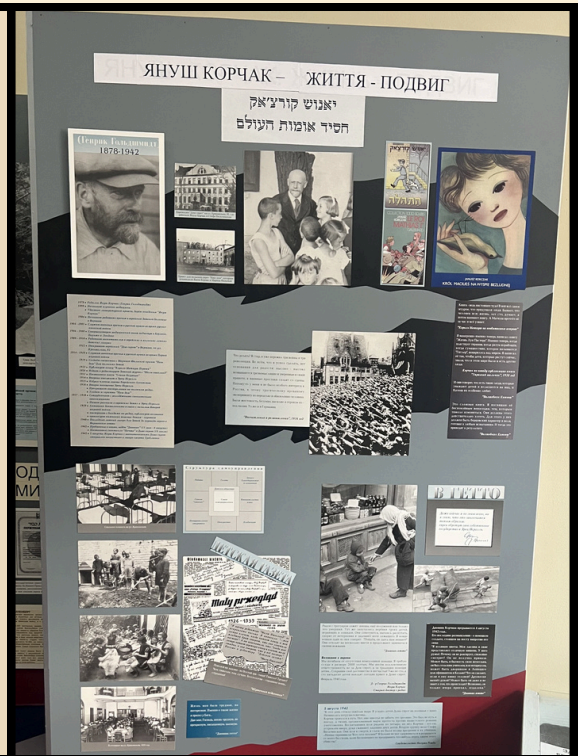
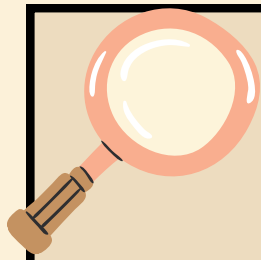

Рис 17. Стенд про Януша Корчака (Фото зроблено автором)

Рис 18. Януш Корчак (Фото зроблене автором)

Концтабір Дахау — початок знищення

Дахау — один із перших нацистських концтаборів у Південній Німеччині, розташований на відстані 12 миль від Мюнхена і діяв з **22 березня 1933 року до 29 квітня 1945.**

Створений за наказом Г. Гімлера. Він слугував для утримування політв'язнів, євреїв, військовополонених та проводили жорстокі медичні експерименти. **Однак самого початку було створено — не для євреїв.**

Директор стверджувала: «Спочатку це були політичні супротивники, потім психічно хворі, далі чорношкірі, представники меншин. І лише потім — євреї та роми. Коли держава починає ділити людей на потрібних і зайвих — під загрозою вешті-решт опиняється кожен»

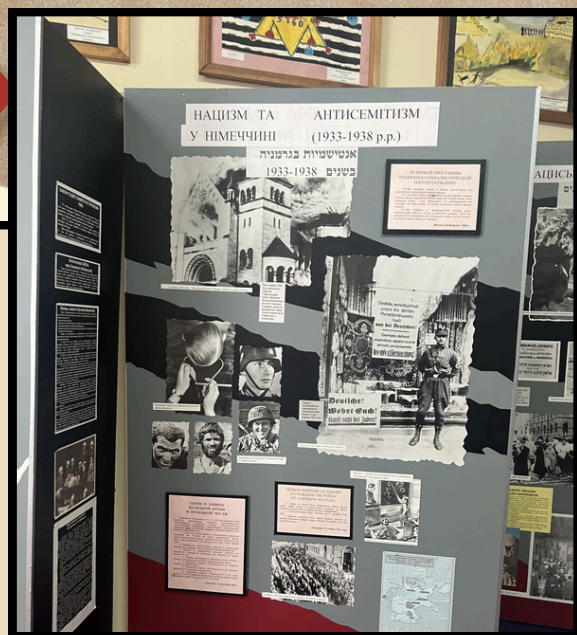

Рис 19. Стенд про Нацизм та антисемітизм (фото зроблене автором)

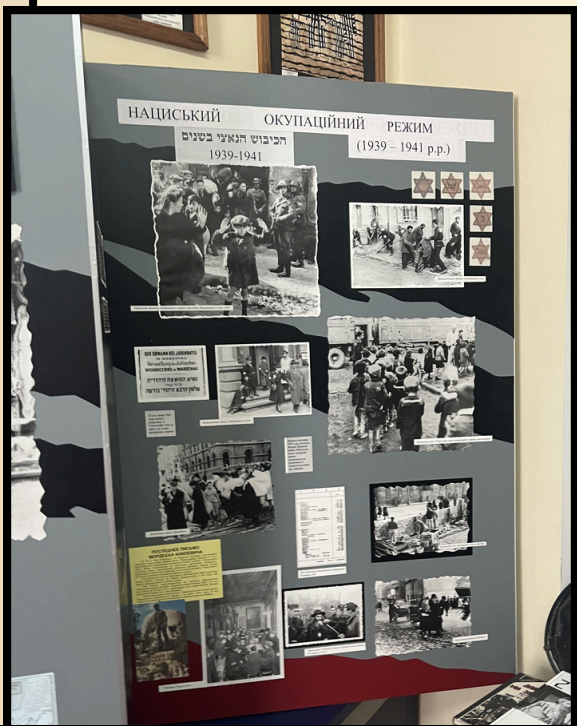

Рис 20. Стенд про нацистський окупаційний режим

Музей «Пам'ять» єврейського ліцею Житомира — це шкільний музей. Тут зібрані стенди, фотографії та артефакти, що розповідають про долю єврейського народу в роки Другої світової війни. Також про повстання у Варшавському гетто, День пам'яті Йом га-Шоа, Жива свідкиня, яка потрапила в гетто у Вінницькій област, наукову роботу учениці ліцею відзначену у Яд Вашем та голокост на території Житомира.

Виставкова зала ліцею «Герої не вмирають»

У ліцеї діє виставкова зала «Герої не вмирають», присвячена випускникам і вчителям, які стали на захист України. Її створив один із випускників школи як знак пам'яті та вдячності.

Рис 22. Стенд- пам'ять (фото зроблене автором)

Позивний «Вовк» — випускник, відомий за позивним «Вовк». Також став на захист країни 25 лютого 2022 року. Він мав єврейське походження, а його бабуся багато років працювала в ліцеї. Загинув, виконуючи військовий обов'язок.

«Він мав рішення — найважливіше в житті. І, я думаю, не просте, а дуже складне. Багато хто міг ховатися, не ставати на облік. Але він вибрав інше. Вибір робить кожну людину»
«Він і був абсолютно українською людиною. Тут вибір не національний. І це найголовніше, чому я навчаю наших дітей»
«Знищують не за те, що хтось так вірить чи такий. Знищують за те, що ми народ України — сформований із представників різних етнічних народів»

Рис 23. Стенд- пам'ять (фото зроблене автором)

Максим Булигін —

випускник ліцею. Навчався тут з трьох років ходив до садочку, а потім в школу. Він пішов на фронт і загинув, захищаючи Україну.

«Це наш випускник, який із самого дитинства був частиною нашої школи», — із гордістю згадує директорка.

**БУЛИГІН
МАКСИМ
ВІТАЛІЙОВИЧ
ВОЛ Ь Ф**

15.11.1994 – 10.06.2024
12 КІСЛЕВА – 4 СІВАНА
5755 5784

Рис 21. Стенд- пам'ять (фото зроблене автором)

Власне дослідження

Що для Вас бути євреєм?

- Бути єврейкою для мене означає жити з глибоким відчуттям спадщини та відповідальності. Я відчуваю зв'язок із поколіннями, які зберігали нашу культуру й віру, прагну передати наступним поколінням. Також будувати спільноту, де ми підтримуємо одне одного й пишаємося своїм єврейством, залишаючись відкритими до світу.

— ділиться Аліна Табаченко, директор ЖПЛ «Ор Авнер» міста Житомира

- Ми не скорий народ. Всю історію нас намагалися знищити, але ви дуже боролися за свій народ, за свою ідентичність. Ми, євреї з вами українцями дуже схожі, тому що ми також боролися за незалежність, за визнання, що ми є народ, що ми є ідентичні і що ми маємо право на життя. Бути єврейом, частиною єврейського народу, найперше, то це мати гордість за це.

— розповідає Сарнавська Єлизавета, учениця 10-го класу ЖПЛ «Ор Авнер» міста Житомир

- Бути єврейкою для мене — це просто знати, хто я є. Любити свої традиції, святкувати наші свята з родиною. Відчувати себе частиною народу й пишатися тим, що маю таке коріння.

— ділиться Яковець Аліна, учениця 8-го класу ЖПЛ «Ор авнер» міста Житомир Яковець Аліна

У ході дослідження було проведено інтерв'ю з учнями та директором єврейського ліцею.

(Всі ці відповіді показують, що для кожного це поняття має особистий зміст, але об'єднує їх спільне — відчуття приналежності та поваги до свого коріння.)

Рис 24. Фото автора та директора ліцею (фото зроблене автором)

Повний фотоматеріал та результати дослідження доступні за посиланням:

<https://drive.google.com/drive/folders/1cm2nqRSU2Cf8twvYceGj4joRMTn4-kS6>

Повне інтерв'ю-дослідження доступне за посиланням:

https://drive.google.com/drive/folders/10uILO3s7hUKx7D9_osLIDkkuUhokHO4Y?usp=sharing

ВИСНОВКИ

- 1. У результаті проведеного дослідження** було з'ясовано, що взаємодія української та єврейської культур у Житомирі має глибоке історичне коріння та проявляється у мові, традиціях і повсякденному житті.
- 2. Встановлено**, що єврейська громада зробила значний внесок у розвиток міста, а сучасні освітні заклади, зокрема ліцей, відіграють важливу роль у збереженні культурної спадщини та формуванні толерантного суспільства.
- 3. У ході роботи** було отримано практичні результати: зібрано фотоматеріали, проведено інтерв'ю, проаналізовано традиції та особливості освітнього середовища.
- 4. Особистий внесок** автора полягає у самостійному зборі інформації, відвідуванні ліцею, проведенні інтерв'ю та узагальненні отриманих матеріалів.
- 5. Новизна дослідження** полягає в поєднанні теоретичних знань із власними спостереженнями, що дозволило глибше розкрити тему взаємодії культур на локальному рівні.

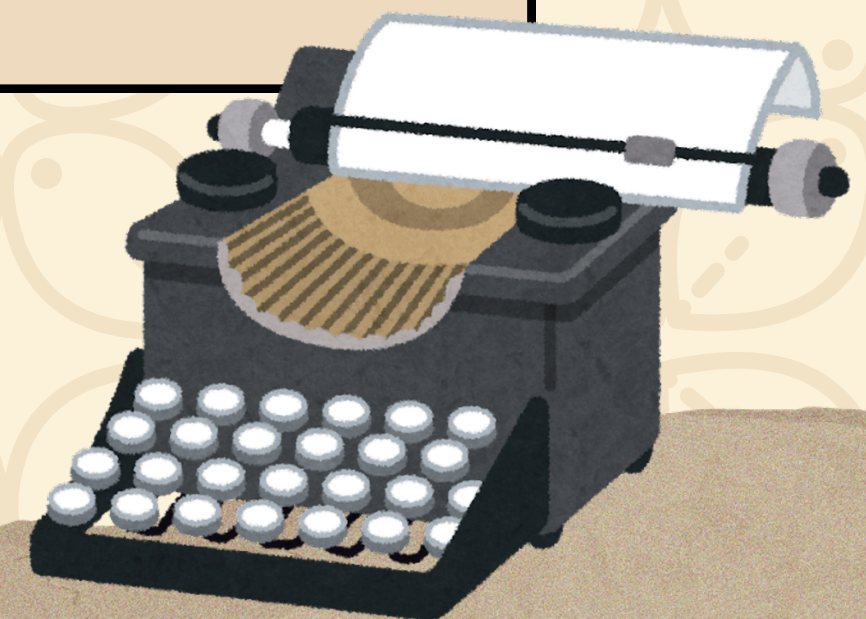
Рис 25. Євреї для народу
<https://share.google/H66jqN87rqWAXAyIR>

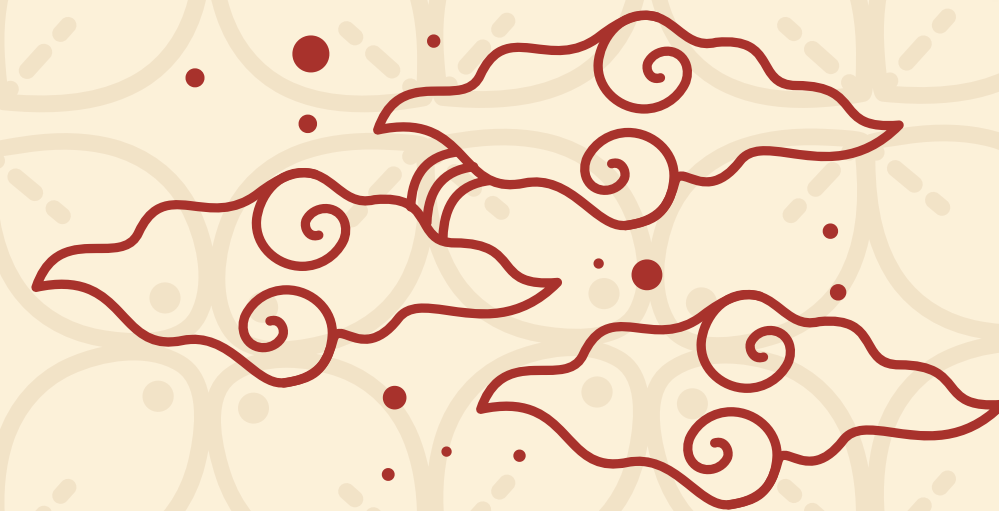

Використані джерела

1. Матеріали єврейського ліцею «Ор Авнер» (інформація, отримана під час відвідування закладу)(2026 р.).
2. Інтерв'ю з директором ліцею та ученицями (2026 р.).
3. Фотоматеріали, зроблені автором під час дослідження (2026 р.).

Дякую за увагу!

